Граѓански буџет на општина Сарај за 2024 година

ШТО Е БУЏЕТ НА ОПШТИНА И ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ НА ОПШТИНА?

Буџетот е една од најважните политики на локалната власт. Токму преку буџетот се распределуваат финансиските средства на општината неопходни за остварување на правата на сите жители во општината. Се користи за планирање како локалната власт ќе ги прибере и распредели јавните финансии за да ги исполни своите политики и цели.

БУЏЕТОТ НА ОПШТИНАТА претставува годишен план на сите приходи, приливи и одобрени средства и сите расходи и одливи на средства, а ги вклучува основен буџет на општината, буџетот на дотации, буџетот на донации, буџетот на заеми и буџетот на самофинансирачки активности.

ПРИХОДИ

- **Даночни приходи**
- **Неданочни приходи**
- **Капитални приходи**
- **Трансфери и донации**
- **Задолжување во земјата**
- **Задолжување во странство**

РАСХОДИ

- **Плати и надоместоци**
- **Резерви и недефинирани расходи**
- **Стоки и услуги**
- **Камати**
- **Субвенции и трансфери**
- **Социјални бенефиции**
- **Капитални расходи**
- **Отплата на главнина**

Буџетот на општина Сарај е консолидиран годишен план кој покрај буџетот на Општината ги опфаќа и буџетите на нашите девет општински институции:

1. ООУ,,Дитуриа,,-Сарај(Грчец, Крушопек, Лака)
2. ООУ,,Бајрам Шабани,,-Кондово
3. ООУ,,Емин Дураку,,-Буковиќ (Семеништ, Арнакија)
4. ООУ,,Ибе Паликуќи,,-Бојане (Ласкарце, Паничар)
5. ООУ,, Дрита,, -Рашче (Копаница)
6. ООУ,,Фаик Коница,, - Радуша (Дворца)
7. ООУ,,Бедри Тахири,, - Долно Свиларе (Горно Свиларе)
8. ООУ,,Сами Фрашери,, - Глумово (Шишево, Матка)
9. ЈОУДГ ,,Фиљизи,, Сарај - Скопје.

За извршување на комуналните дејности во општината надлежни се јавното претпријатие ЈП ,,Акциос,, и ЈКП ,,Сарај,,.

ГРАЃАНСКИОТ БУЏЕТ е документ развиен од општината исклучиво за јавноста и во него е претставен буџетот на општината во поедноставен, помалку технички формат, за да се изгради подобро разбирање за тоа како општината управува и ги користи јавните финансии. Ова разбирање е од витално значење за јавната одговорност и отчетност и за зголемување на инклузивното граѓанско учество при спроведувањето на локалните политики.

Во процесот на креирање на Буџетот на Општина Сарај за 2024 година се одржаа средби со граѓани и посети на населените места. Целта на овие средби и посети е граѓанското учество во процесот на донесување на одлуки, односно приоритетните проекти за реализација за наредната година.

Општина Сарај почитувајќи го гласот и мислењето на граѓаните, во буџетот за 2024 година ги предвиде предложените приоритетни проекти.

КОИ СЕ НАДЛЕЖНОСТИТЕ НА НАШАТА ОПШТИНА?

Буџетот на општината е огледало на политиките/активностите на нашата општина и истиот ги демонстрира вредностите и приоритетите на локалната самоуправа во сите надлежности и области на делување.

Урбанистичко (урбано и рурално) планирање	Заштита на животната средина и природата	Локален економски развој
Комунални дејности	Култура	Спорт и рекреација
Социјална заштита и заштита на децата	Образование	Здравствена заштита
Заштита и спасување	Противпожарна заштита	Други надлежности определени со закон

КАКО ОПШТИНАТА ГИ ПРИБИРА ПРИХОДИТЕ?

Ефикасното обезбедување и собирање на општинските приходи се основа за испорачување на потребните јавни добра и услуги на нашите граѓани. Општинските приходи се прибираат преку основниот буџет на општината, дотацијата, донациите, кредитите и самофинансирачките активности.

СРЕДСТВАТА ВО ОСНОВНИОТ БУЏЕТ ДОАЃААТ ОД:

- Даночните приходи (даноци на имот, комунални такси и локални надоместоци)
- Неданочните приходи (административни такси, надоместоци, останати неданочни приходи)
- Капиталните приходи (продажба на земјиште, концесии, легализација на бесправно изградени објекти, надоместоци за експлоатација на минерални суровини, геолошки истражувања и други надоместоци)
- Трансферите од други нивоа на власт (трансфер на средства од буџетите и фондовите, ДДВ дотација, персонален данок на доход на лични примања од плати од физички лица со постојано живеалиште и престојувалиште во општината)

ШТО Е ДОТАЦИЈА? - трансфер од Буџетот на Република Северна Македонија кој служи за финансирање на пренесените надлежности на општината во образованието, социјалната и детска заштита, културата и противпожарна заштита.

ОД КАДЕ ДОАЃААТ ДОНАЦИИТЕ? – различни донатори може да донираат строго наменски средства во општината со цел обезбедување конкретни добра или услуги за нашите граѓани.

ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ СОДРЖИ И ПРИХОДИ ОД САМОФИНАНСИРАЧКИ АКТИВНОСТИ кои ги остваруваат нашите буџетски корисници (училишта, детски градинки, културни установи и др.) по основ на закупнина од објекти, целодневна и претшколска грижа, средства за екскурзии и сл.

Вкупните приходи на општина Сарај во Буџетот за 2024 година се проценети на 741.815.592 денари. Во структурата на приходите најголемо учество заземаат дотациите со 50,63% учество, значителен дел отпаѓаат и на приходите од основниот буџет со 47,82% , потоа следуваат донаците со учество од 1,08% , како и самофинансирачките активности со учество од 0,47% во вкупниот буџет на општината.

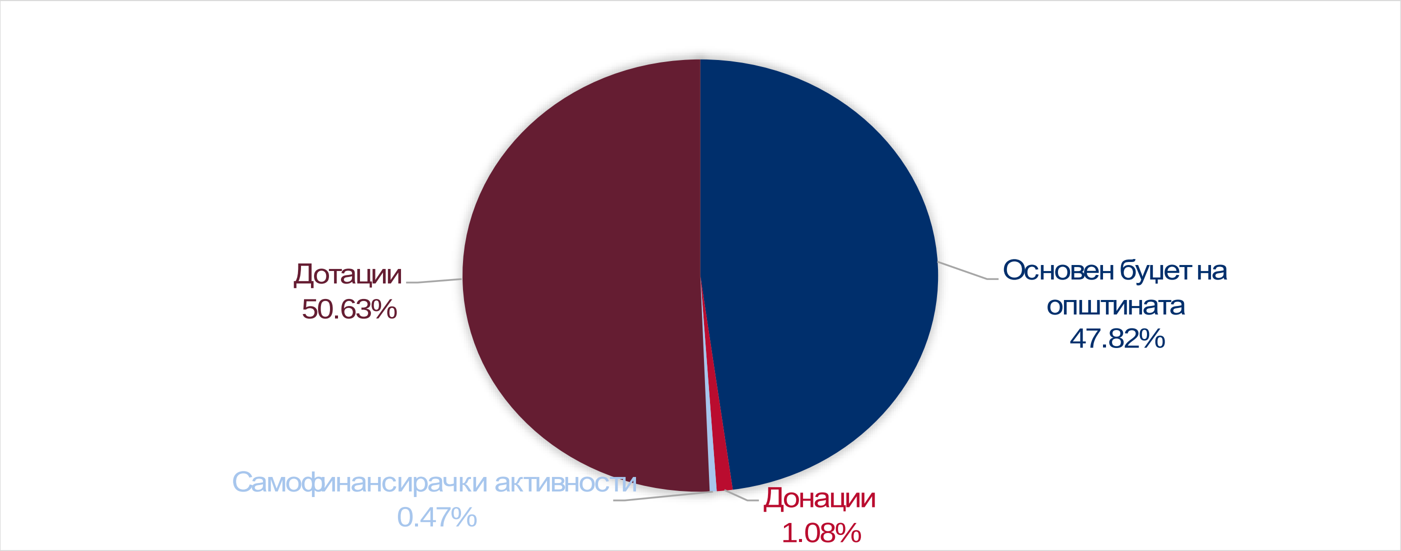

Графикон 1. Структура на општинските приходи по извори на финансирање (во %)

КОИ СЕ КЛУЧНИТЕ ПРИХОДИ ВО БУЏЕТОТ НА НАШАТА ОПШТИНА? - даноците и другите задолжителни законски плаќања, приливите кои ги добиваме од сопственост на средствата (камата, закупнина и сл.), надомест кој го добиваме за добра или услуги кои ги обезбедуваме, како и останати приливи од донации, спонзорства, субвенции и трансфери од другите нивоа на власт.

Во структурата на клучните приходи на нашата општина доминираат планираните приходи од трансфери и донации кои учествуваат со 613.497.092 денари, потоа следат даночните приходи кои учествуваат со 107.430.000 денари, па капиталните приходи со 14.918.500 денари, додека неданочните приходи учествуваат со 5.970.000 денари.

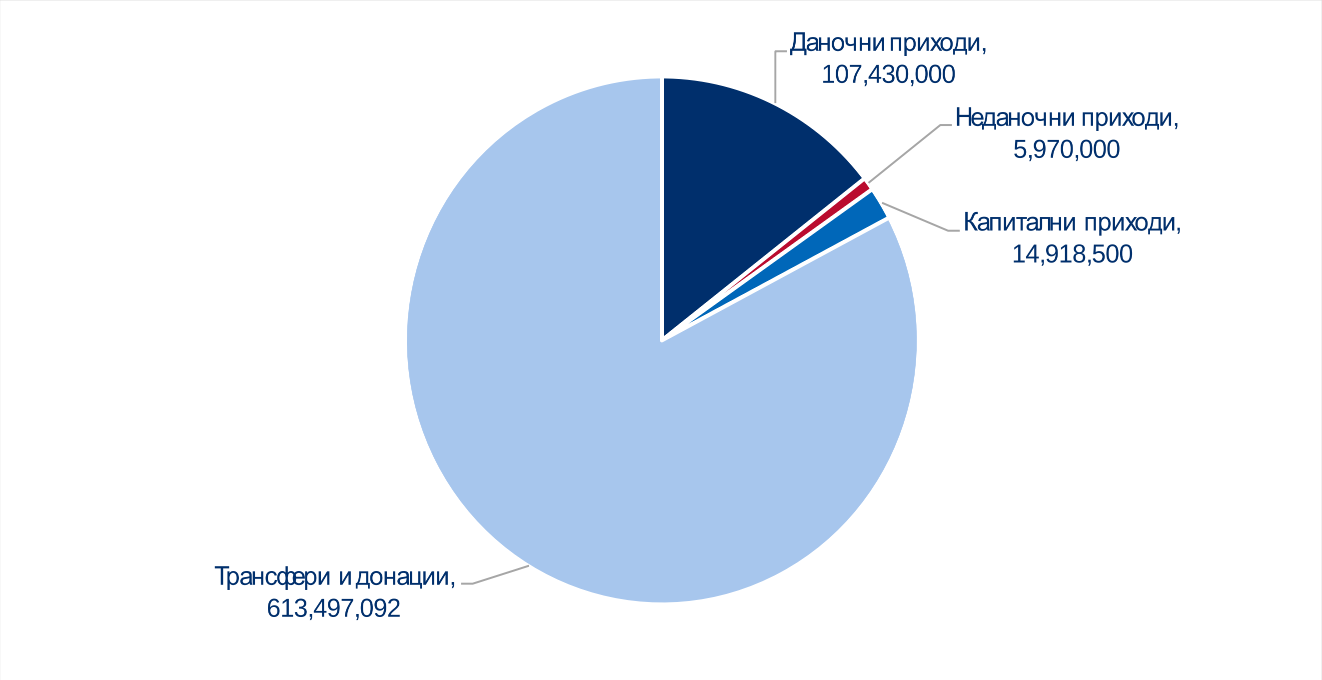

Графикон 2. Структура на општинските приходи според економската класификација (во денари)

СОПСТВЕНИТЕ ИЗВОРИ НА ПРИХОДИ НА НАШАТА ОПШТИНА се од посебна важност за реализирање на локалните надлежности и обезбедување на општински услуги. Тие вклучуваат - локални даноци, локални такси и локални надоместоци, приходи од сопственост на општината, самопридонес, парични казни, донации и други приходи кои се утврдени со закон. Затоа од исклучителна важност е нивното точно утврдување и наплата, бидејќи без овие приходи капацитетот на општината да ги обезбеди потребните добра/услуги на своите граѓани ќе биде ограничен.

ДАНОЧНИТЕ ПРИХОДИ се основен и најзначаен дел од сопствените приходи на општината. Тие се прибираат преку: оданочување на имотот, комуналните такси (фирмарина, користење на простор пред деловните објекти, улично осветлување и др), надоместокот за уредување на градежно земјиште (комуналии), такси на користење или дозволи за вршење на дејност и други даночни приходи.

Графикон 3. Даночни приходи на општина Сарај (во денари)

Дали знаете дека во даночните приходи на нашата општина најголем удел ќе имаат даноците на специфични услуги (уредување на градежно земјиште, комунална такса за улично осветлување, фирмарина и др), а потоа следат даноците на имот, додека помал удел зафаќа данок на доход, од добивка и од капитални добивки.

ЗОШТО ТРЕБА ДА ПЛАЌАМЕ ДАНОК НА ИМОТ?

Даноците на имот се едни од најважните сопствени приходи на општината. Нивното навремено плаќање од страна на граѓаните и бизнисите е особено важно за создавање на модерна општина со поквалитетен живот.

Структурата на посебните видови на даноци на имот кои нашата општина планира да ги обезбеди во 2024 е прикажана во продолжение. Во нашата општина највисоко учество во овој вид на приходи зафаќа данокот на имот со 56% во вкупната вредност од даноците на имот.

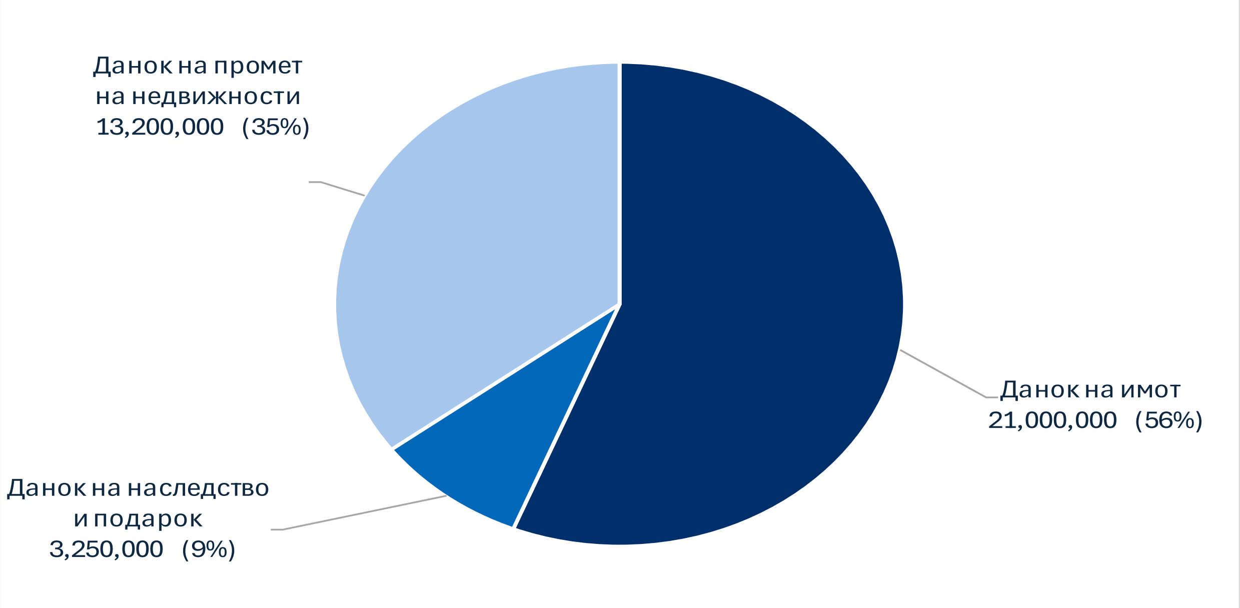

Графикон 4. Даноци на имот на општина Сарај (во денари)

ШТО СЕ КОМУНАЛНИ ТАКСИ?

Комуналните такси се давачки што се плаќаат за користење определени права, предмети и услуги од јавен карактер од страна на правните и физичките лица што вршат дејност и од страна на граѓаните. Висината на комуналната такса ја утврдува општината во рамките определени со закон. Општината најмногу планира да собере пари од комунална такса за користење и одржување на јавно осветлување, надоместок за уредување на градежно земјиште и комунална такса за истакнување на фирма, односно назив на деловна просторија.

Комунални такси	износ	%
Комунална такса за истакнување на фирмарина	4.700.000	9,41%
Комунална такса за користење на улици што се плаќа при регистрација на возилата	4.300.000	8,61%
Комунална такса за користење и одржување на јавно осветлување	20.000.000	40,05%
Комунална такса за користење на просторот пред деловни простории за вршење на дејност	1.430.000	2,86%
Комунална такса за користење музика во јавните локали	310.000	0,62%
Комунална такса за поставување на витрини за изложување на стоки надвор од деловните простории	485.000	0,97%
Комунална такса за користење на просторот за паркирање на моторни возила	715.000	1,43%
Надоместок за уредување на градежно земјиште	18.000.000	36,04%

Табела 1. Комунални такси на општина Сарај (во денари и %)

НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ

Нашата општина прибира и неданочни приходи како што се разните такси, надоместоци и други приходи кои се поврзани со определени услуги кои ги обезбедуваме за граѓаните и бизнисите. Неданочните приходи кои планираме да ги собереме во 2024 година се прикажани во продолжение.

Најголем износ на неданочни приходи се планира да се обезбеди од такси и надоместоци, додека најмалку неданочни приходи се очекува да се обезбедат од други владини услуги.

Графикон 5. Неданочни приходи на општина Сарај (во денари)

ТРАНСФЕРИ ОД ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ

Општината добива значителни финансиски средства од централната власт во форма на трансфери од ресорните министерства или владините фондови. Овие трансфери се најзначаен дел од буџетот на општината и се клучни за нејзиното непречено обезбедување на надлежностите и реализација на капиталните инфраструктурни проекти.

Највисок износ на трансфери е планирано да биде обезбеден преку блок дотациите, во износ од 375.563.000 денари, трансферот од ДДВ е проектиран на износ од 44.103.673 денари, додека капитални трансфери од други нивоа на власт се планирани во износ од 119.902.980 денари. Тековните трансфери од други нивоа на власт се планирани во износ од 40.351.352 денари, додека на сметката за донации се предвидени 7.998.312 денари.

Графикон 6. Трансфери и донации на општина Сарај (во денари)

Блок дотациите за пренесените надлежности од централната власт се суштински за финансирање на нашите надлежности во доменот на образованието и детските градинки. Во продолжение е прикажана распределбата на овие блок дотации по различни намени.

Графикон 7. Намена на блок дотациите по одделни надлежности на општина Сарај (во денари)

ДОНАЦИИ/ГРАНТОВИ

Донациите исто така претставуваат приход во Буџетот на општината, кои за 2024 година се проценети на износ од 7.998.312 денари. Средствата за овие активности се обезбедени од Европска Унија за развој на туристичката област Матка, а се наменети за изградба на патна инфраструктура и чистење на депониите на ова област. Во овие средства се планирани средства за проектни активности во соработка со ЗИП Институтот.

КАДЕ И КАКО СЕ ТРОШАТ ОПШТИНСКИТЕ ПАРИ?

Особено е важно нашите граѓани да имаат увид каде и како се трошат локалните ресурси. Локалните расходи се директно поврзани со обезбедувањето на потребните добра и услуги на граѓаните – затоа нивната структура и начин на распределба е особено важно да бидат транспарентно претставени.

Во 2024 година општината планира да потроши вкупно 741.815.592 денари за обезбедување на потребните добра и услуги на граѓаните. Од нив 31,16% се планирани за капитални инвестиции во износ од 231.112.980 денари, а останатите 68,84% односно 510.702.612 денари ќе бидат потрошени за тековно-оперативни активности на општината, а се однесуваат на плати и надоместоци, стоки и услуги, резерви, субвеници и други трансфери, и отплата на главница за кредит.

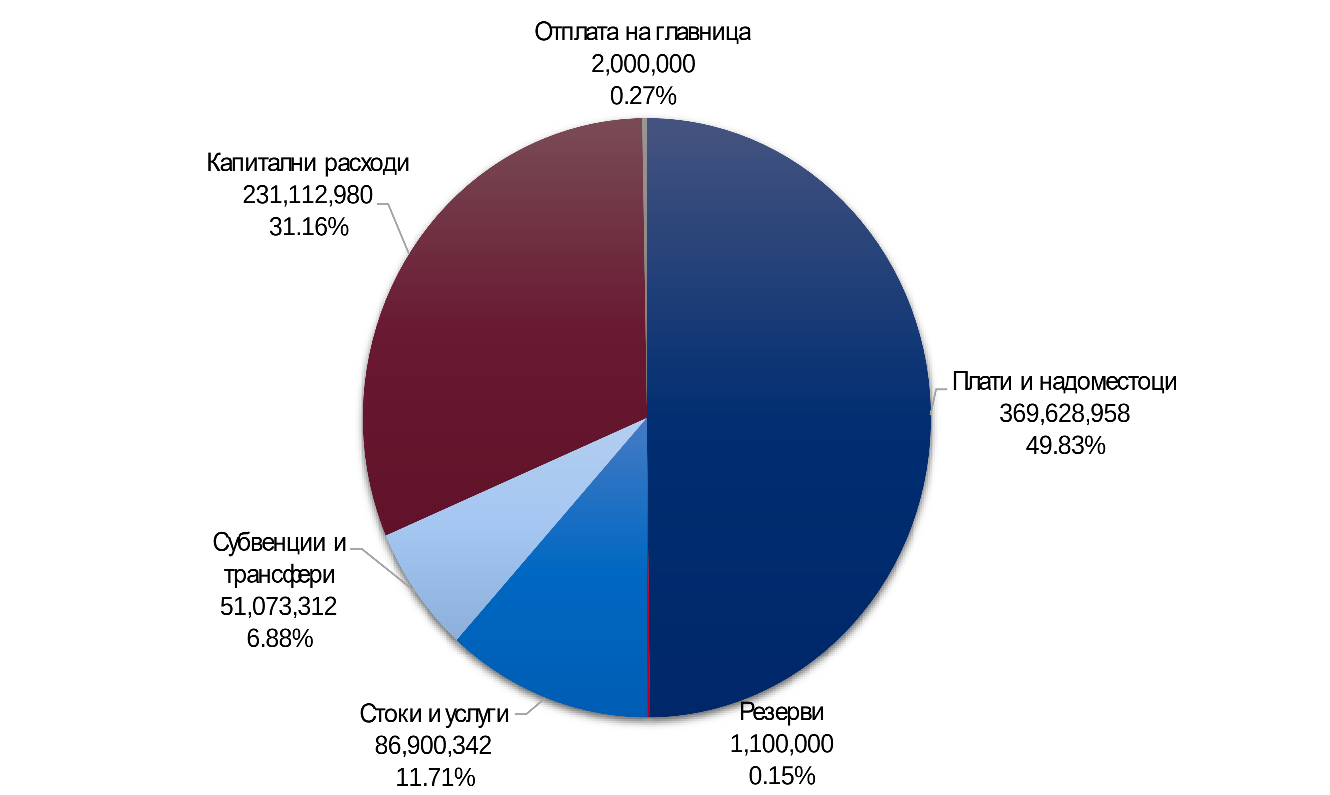

Графикон 8. Вкупни расходи по економска класификација на општина Сарај (во денари)

Три клучни видови на расходи во буџетот за 2024 година во нашата општина се: плати и надоместоци, стоки и услуги и капитални расходи.

Платите и надоместоците претставуваат највисок износ на расходите од општинската сметка и се во износ од 369.628.958 денари, а се однесуваат на вработените во општината и институциите во нејзина надлежност. Од нив, најголем дел, во износ од 362.400.000 денари се планирани за плати за вработените на нашите основни училишта. Останатите трошоци за плати ќе бидат потрошени за вработените во детската градинка во износ од 13.090.958 денари, плати за администрација во износ од 23.422.000, плата за градоначалник во износ од 2.031.000 денари, додека надоместоците за советниците се планирани во износ од 4.685.000 денари.

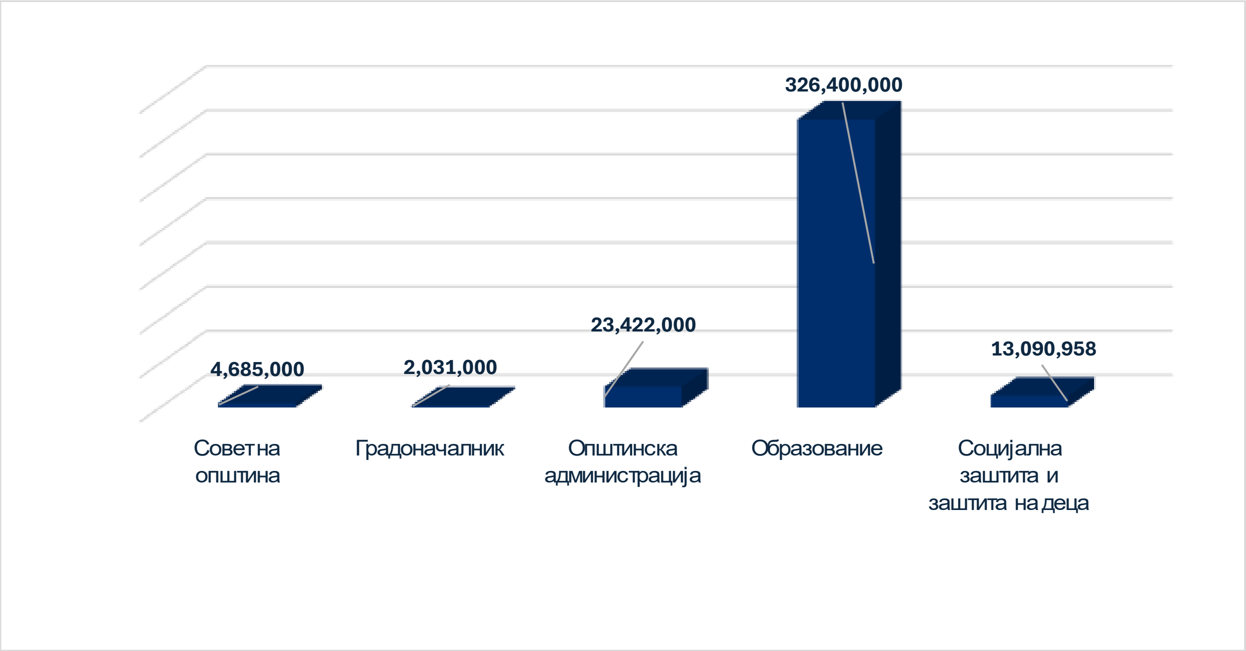

Графикон 9. Расходи за плати и надоместоци по надлежност на општина Сарај (во денари)

Планираните расходи за **стоки и услуги** во износ од 86.900.342 денари опфаќаат значителен дел од буџетот на општината, а се однесуваат на трошоците за комунални услуги, греење, комуникација, транспорт, ситен инвертар, поправки и тековно одржување, договорни услуги и други тековни расходи. Најголем дел од овие расходи е распределени кај нашите основни училишта, а се финансирани од дотациите од буџетот на државата како и од самофинансирачките сметки на основните училишта. Општината од сопствениот буџет за оваа намена планира најмногу да потроши за функционирање на општинската администрација како и за урбанистичко планирање, односно за изработка на просторни и урбанистички планови.

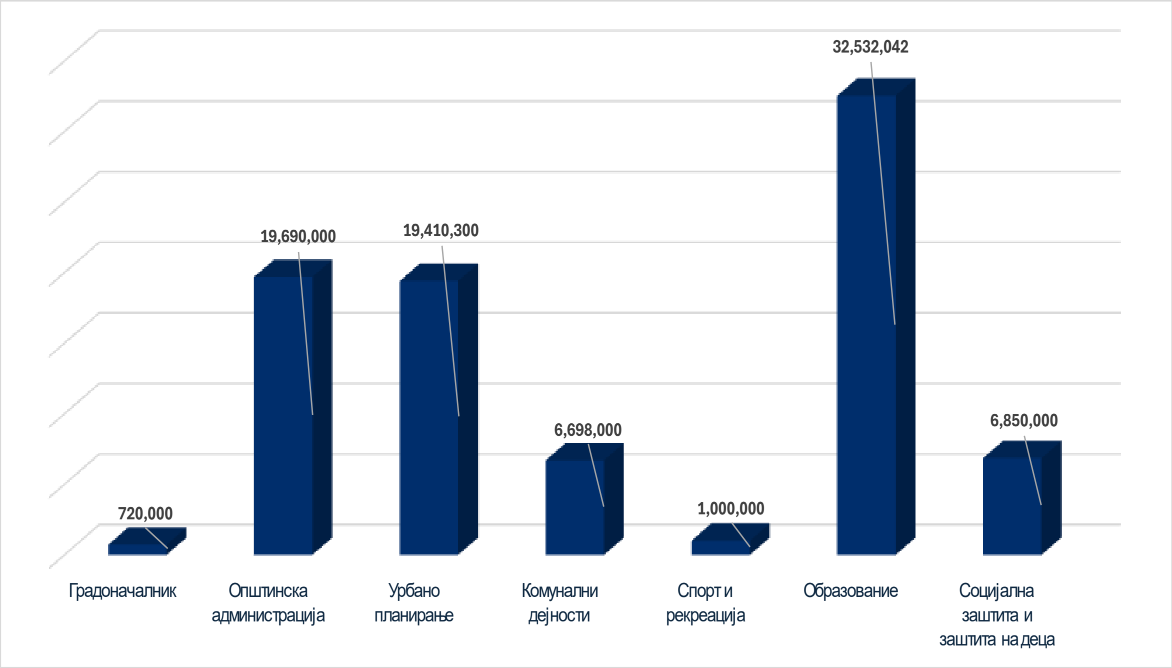

Графикон 10. Расходи за стоки и услуги по надлежност на општина Сарај (во денари)

Нашата општина во текот на 2024 година планира да започне со реализација на неколку капитални/инфраструктурни и други проекти кои треба да го подобрат животот и благосостојбата на граѓаните.

Капиталните расходи на нашата општина се клучни за квалитетот на живот на нашите граѓани, оттука во 2024 година, учествуваат со 31,16% во структурата на вкупните расходи. Најголем дел од нив се наменети за комунални дејности и тоа во износ од 194.702.980 денари, а најмалку планира да потроши за социјална заштита и заштита на деца.

Графикон 11. Капитални расходи по надлежност на општина Сарај (во денари)

КОЛКУ ПЛАНИРА ДА ПОТРОШИ НАШАТА ОПШТИНА ЗА СЕКОЈА ОДДЕЛНА НАДЛЕЖНОСТ/ ПРОГРАМА?

Со цел транспарентно претставување на намената за која општината планира да ги потроши расположливите приходи, во продолжение се претставени клучните планирани буџетски расходи по секоја од 9-те надлежности (разделени по програми) наменети за нашите граѓани.

Нашата општина во текот на 2024 година планира да започне со реализација на неколку капитални проекти кои треба да го подобрат животот и благосостојбата на граѓаните, од кои ги издвојуваме:

- ✓ Изградба на паркинг- Општина Сарај во износ од 10.244.929 денари, и
- ✓ Реконструкција на локален пат од с.Долно Свиларе до с.Горно Свиларе на Општина Сарај во износ од 75.907.003 денари.

Расходите кои општината планира да ги потроши за **Општинската администрација** се во износ од 101.045.312 денари, истите се наменети за субвенци и трансфери, плати и надоместоци, стоки и услуги, капитални расходи, како и отплата на главница. За тековно оперативни активности општината издвојува 82.335.312 денари, додека останатиот дел од 18.710.000 денари е планиран за набавка на канцелариски мебел, информатичка опрема, камиони, возила и отплата на главница.

Расходите за функционирање на **Советот на општината** изнесуваат 5.585.000 денари и истите се наменети за надоместоците за советниците како и за резерви и недефинирани расходи (тековни резерви).

Вкупните расходи кои се наменети за работата на **Градоначалникот** изнесуваат 3.751.000 денари и истите во себе вклучуваат: плати и надоместоци, постојана резерва, стоки и услуги како и трансфери при пензионирање.

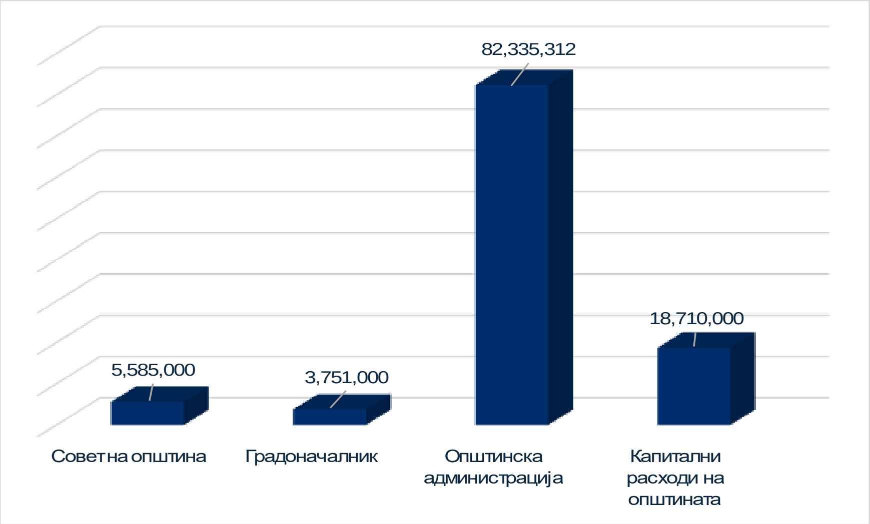

Графикон 12. Расходи по програми - Совет, Градоначалник и Општинска администрација (во денари)

За **Урбано планирање**, општината издвојува 19.410.300 денари, наменети за изработка на просторни и урбанистички планови на општината. Во овие планови се вклучени: Урбанистички план за село Матка плански период 2018-2028, Урбанистички план за село Глумово планси период 2018-2028, Урбанистички план за село Шишево планси период 2018-2028, Урбанистички план за село Љубин плански период 2018-2028, Урбанистички план за село Крушопек плански период 2018-2028 Општина Сарај.

Нашата општина сериозно настојува да обезбеди соодветно ниво на комуналните услуги, притоа грижејќи се за јавната чистота, јавното осветлување, одржувањето или изградбата на локалните улици и патишта, водоснабдувањето и бројни други локални услуги особено важни за квалитетот на живот на нашите граѓани.

Расходите кои се издвоени за **Комунални услуги**, во износ од 208.400.980 денари, имаат за цел да ги помогнат активностите за изградба на нови капитални инвестиции и одржување на постојните капитални објекти како: јавно осветлување, снабдување со вода, одведување и пречистување на отпадни води, локални улици и патишта и сообраќајна сигнализација.

Комунални дејности	износ
Јавно осветлување	8,698,000
Локални патишта,улици, мостови и регулирање на режим на сообраќајот	5,300,000
Јавно осветлување	10,800,000
Локални патишта,улици и мостови	62,300,000
Системи за водоснабдување	120,502,980
Системи за отпадни води	800,000

Табела 2. Расходи за Комунални дејности на оптина Сарај (во денари)

Од планираните расходи за изградба на *нова комунална инфраструктура*, општината најмногу ќе потроши за изградба на системи за водоснабдување во населените места: Рашче, Копаница, Бојане, Буковиќ и Ласкарци во износ од 120.502.980 денари.

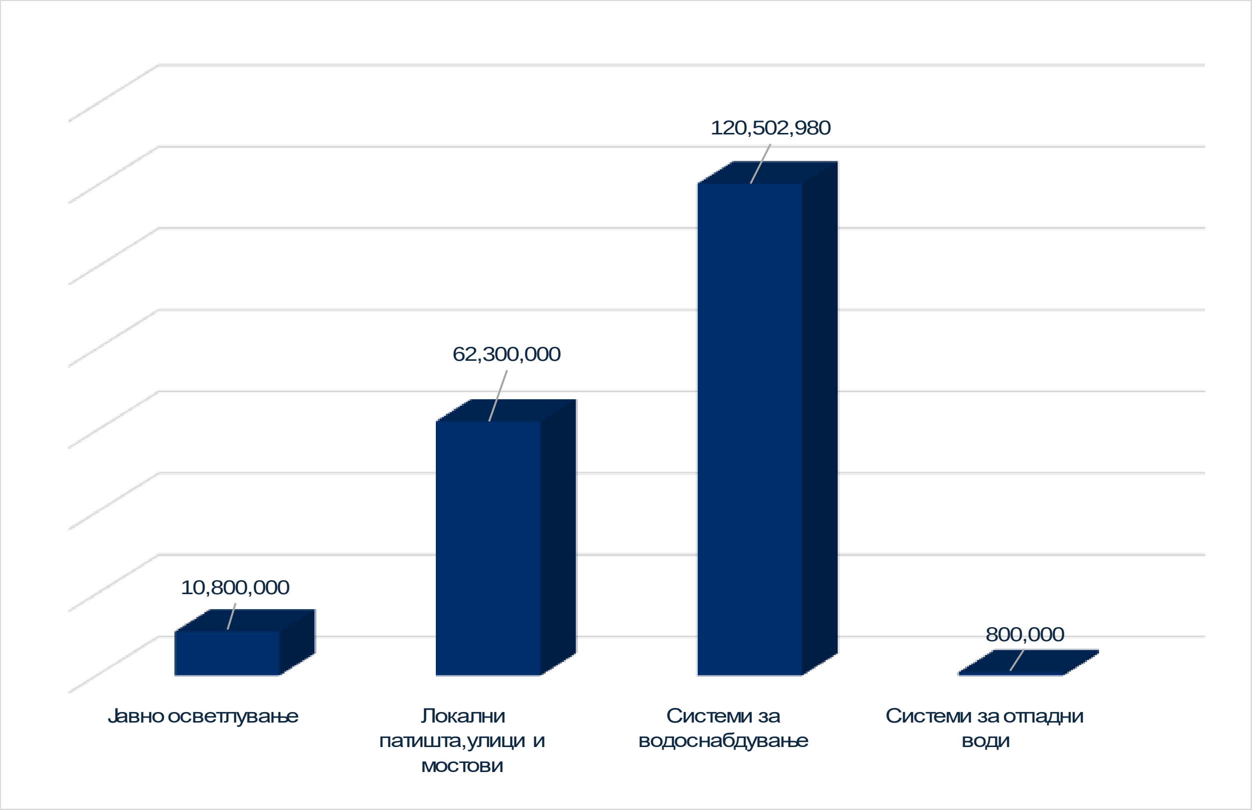

Графикон 13. Расходи по програми за изградба на нова комунална инфраструктура (во денари)

За *редовно одржување на постојните инфраструктурни објекти* кои служат за давање комунални услуги на граѓаните, општината најмногу издвојува средства за јавно осветлување, додека останатите средства ке бидат наменети за одржување на локални патишта и улици.

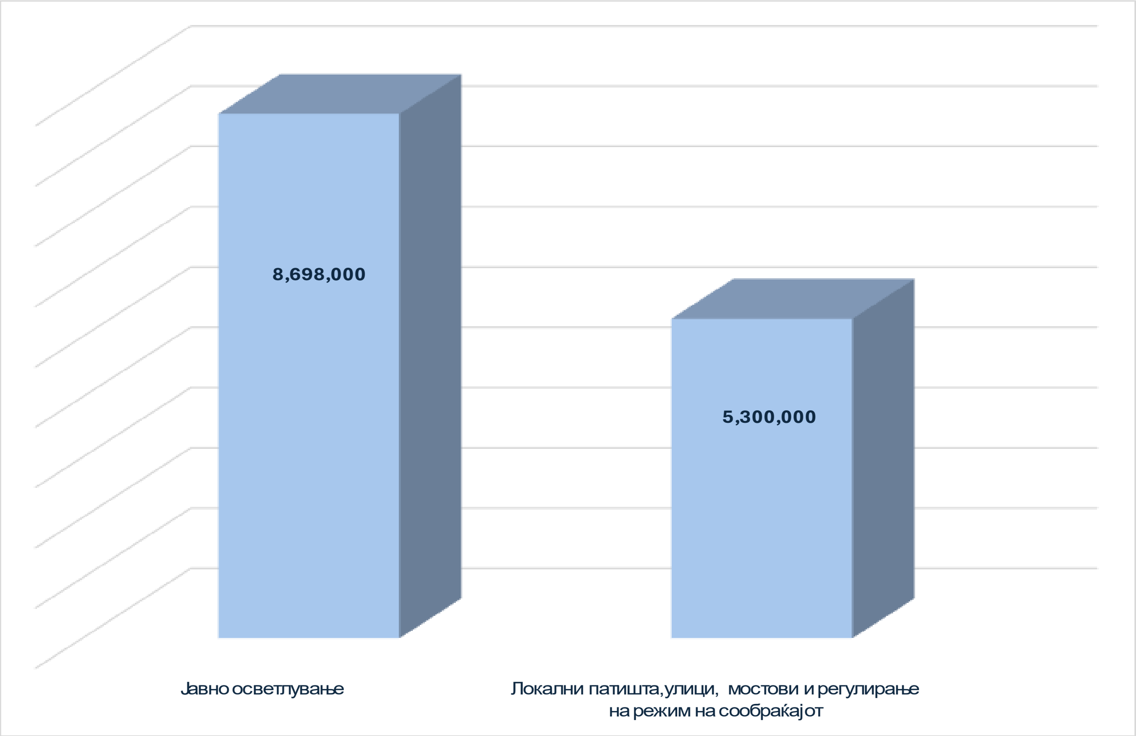

Графикон 14. Расходи по програми за одржување на постојната комунална инфраструктура (во денари)

Општина Сарај има склучен договор со ЈП ,, Акциос,, за одржување на јавно осветлување во износ од 8.000.000 денари, додека за локални патишта, мостови и регулирање на режим на собраќајот има склучено договор со ,,Нексос Дооел,, во износ од 4.720.000 денари.

Во поглед на средствата кои се планираат за реализација на активности од **Културата** за нашите граѓани издвојуваме средства во висина од 3.500.000 денари. Овие средства нашата општина ги користи за трансфери до здруженија и граѓани во износ од 2.500.000 денари, како и за подготовка на проекти во износ од 1.000.000 денари.

Расходите за **Спорт и рекреација** кои нашата општина планира да ги потроши во 2024 година во прв ред ќе бидат наменети за *изградба на Мултифункционално игралиште во н.м Крушопек-Општина Сарај* во износ од 11.800.000 денари. Останатите средства во износ од 2.500.000 денари се наменети за трансфери и дополнителни активности во областа на спортот.

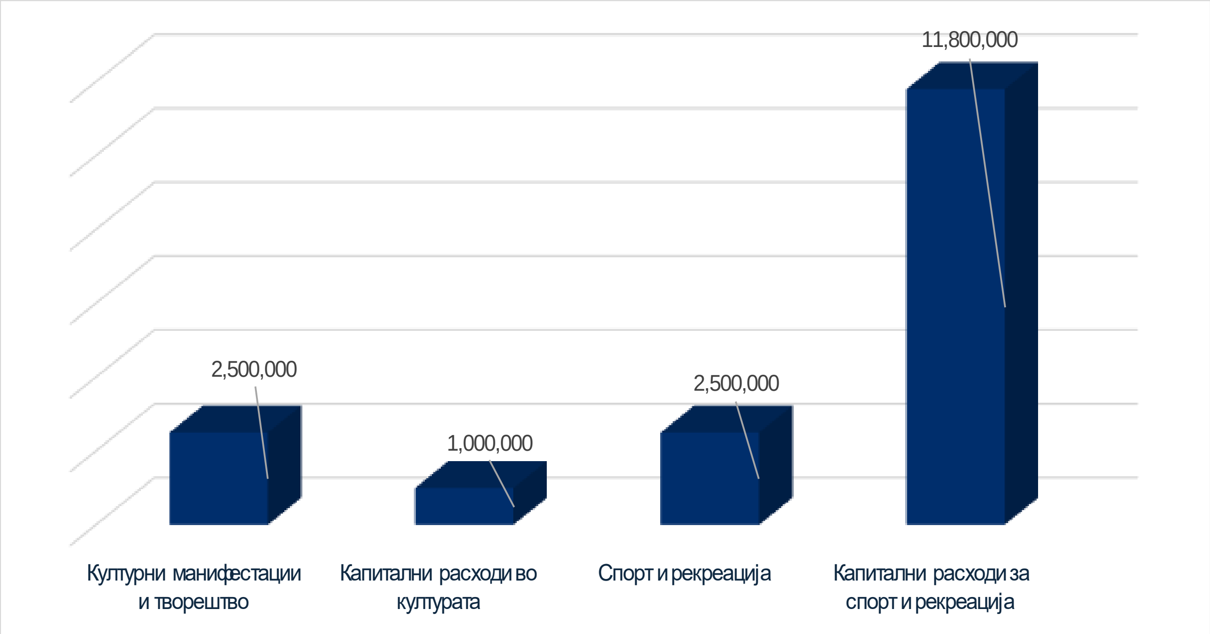

Графикон 15. Расходи по програми за надлежности: Култура, Спорт и рекреација (во денари)

Од вкупните расходи за **образование** кои се планира да се реализираат во општината во износ од 365.782.042 денари. Најголем дел од вкупните расходи за образование, во износ од 358.772.042 денари се планирани за плати и надоместоци за вработените во основно образование и извршување на тековно-оперативните активности. Општината од сопствениот буџет издвојува 6.750.000 денари, од кои најголем дел се наменети за ООУ ,,Бајрам Шабани,, Кондово во износ од 3.420.934 денари и ООУ ,,Дрита,, Рашче во износ 2.767.642 денари.

Вкупните расходи за **детската градинка** се планирани во износ од 20.040.958 денари, од кои најголемиот дел се однесуваат на плати и надоместоци во износ од 13.090.958 денари, додека останатите трошоци се наменети за тековно функционирање на детската градина.

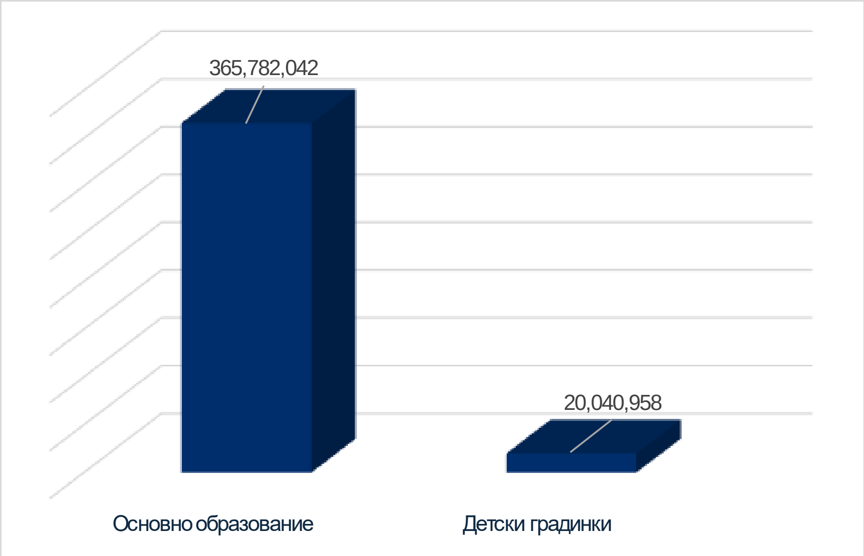

Графикон 16. Расходи по програми за надлежноста Образование и Социјална заштита и заштита на деца (во денари)

КЛУЧНИ БУЏЕТСКИ ДОКУМЕНТИ - како можат граѓаните да ја следат реализацијата на општинскиот буџет ?

- **Буџетскиот календар** ги дефинира роковите за планирање на општинскиот буџет, каде што се опфатени сите активности поврзани со подготвување на буџетот
- **Буџетскиот циркулар** содржи главни насоки за изготвување на буџетот на општината и го доставува Министерството за финансии.
- **Предлог-буџетот** е подготвен од страна на градоначалникот (општинската администрација) во кој се планираат годишните приходи и годишните расходи и кој треба да биде одобрен од страна на советот на општината.
- **Предлогот на планот на програмите за развој** ги содржи среднорочните проекции на одобрените средства по одделни буџетски програми и потпрограми, годините во кои тие ќе се реализираат и изворите на финансирање, односно буџетите.
- **Буџетот** е акт на локалната власт со кој се планираат годишните приходи и други приливи и се одобруваат годишните расходи и други одливи на државата или на општината.
- **Месечните извештаи** ги содржат податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи за претходниот месец за коишто се однесува извештајниот период.
- **Кварталниот извештај К1** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи за претходните три месеци за коишто се однесува извештајниот период, согласно со економската класификација на приходи и расходи по сметки и збирно.
- **Кварталниот извештај К2** ги содржи податоците за сите неподмирени обврски, како и за неподмирените обврски по видови и по ставки, со состојба на последниот ден од претходниот квартал.
- **Кварталниот извештај К3** ги содржи податоците за задолжување и информациите за промените на состојбата на секое задолжување во претходниот квартал, како и промените на состојбата на издадените гаранции и податоци за долгот на јавните претпријатија кои се основани од општините.
- **Полугодишниот извештај** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и за капиталните приходи и расходи за претходните шест месеци за коишто се однесува извештајниот период.
- **Годишниот извештај** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи, за една година за кои се однесува извештајниот период.

Планирани расходи на општина Сарај за 2024 година (по надлежност и економска класификација)

/	Плати и надоместоци	Резерви	Стоки и услуги	Каматни плаќања	Субвенции и трансфери	Социјални трансфери	Капитални расходи	Отплата на главница	Вкупни расходи
Совет на општина	4,685,000	900,000	-	-	-	-	-	-	**5,585,000**
Градоначалник	2,031,000	200,000	720,000	-	800,000	-	-	-	**3,751,000**
Општинска администрација	23,422,000	-	19,690,000	-	39,223,312	-	16,710,000	2,000,000	**101,045,312**
Урбано планирање	-	-	19,410,300	-	-	-	-	-	**19,410,300**
Локален економски развој	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Комунални дејности	-	-	6,698,000	-	7,000,000	-	194,702,980	-	**208,400,980**
Култура	-	-	-	-	2,500,000	-	1,000,000	-	**3,500,000**
Спорт и рекреација	-	-	1,000,000	-	1,500,000	-	11,800,000	-	**14,300,000**
Програми за развој	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Образование	326,400,000	-	32,532,042	-	50,000	-	6,800,000	-	**365,782,042**
Заштита на животна средина и природа	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Унапредување на здраствена заштита	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Социјална заштита и заштита на деца	13,090,958	-	6,850,000	-	-	-	100,000	-	**20,040,958**
Противпожарна заштита	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Заштита и спасување	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Родова еднаквост	-	-	-	-	-	-	-	-	**-**
Вкупно	369,628,958	1,100,000	86,900,342	-	51,073,312	-	231,112,980	2,000,000	**741,815,592**